

Колодяжний Максим Геннадійович,
завідувач відділу кримінологічних
досліджень Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса НАПрН України,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ¹

«Як правило, найбільшого успіху добивається той, хто володіє найкращою інформацією», – сказав свого часу Б. Дизраелі, прем'єр-міністр Великої Британії (1868, 1874–1880 рр.). Указана відома фраза була пізніше вдало інтерпретована ще одним прем'єр-міністром цієї країни, У. Черчіллем (1940–1945, 1951–1955 рр.). Він наголошував, що той, хто володіє інформацією, володіє світом.

Указані крилаті вирази зазначених політичних діячів на теперішній час актуальні, як ніколи. У період бурхливого розвитку цифрових технологій, штучного інтелекту, взяття багатьма державами світу, включаючи Україну, курсу на діджиталізацію усіх сфер суспільного життя, значення інформації важко переоцінити. Наразі інформація є своєрідним ключем, за допомогою якого у прямому й переносному сенсі можна відкрити будь-які двері. У цьому плані правоохоронна сфера не є виключенням. Більше того, діяльність, спрямована на запобігання злочинності, потребує якнайповнішого інформаційного, аналітичного і наукового забезпечення. Без інформації ускладнюється, а у деяких випадках навіть унеможлиблюється виявлення кримінальних правопорушень, їх успішне розслідування, профілактика або припинення. Це положення у добу цифрового світу ХХІ ст. набуло майже аксіоматичного значення.

Відповідно до положень теорії кримінологічної науки надання кримінологічної характеристики злочинності, її окремих видів (груп) та проявів є початковою точкою відліку і певним базисом, на підставі якого можна розробляти стратегію їх запобігання. Обізнаність щодо стану, тенденцій поширення й закономірностей відтворення злочинності або окремих правопорушень, як адміністративних, так й кримінальних, дає правоохоронним органам здатність успішно здійснювати поставлені перед ними задачі.

---

¹ *Примітка.* Тези наукового повідомлення підготовлені у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України.

Насправді кримінологічні відомості про злочинність, злочинців, їх незаконну діяльність тощо є предметом зацікавленості не лише науковців, які намагаються запропонувати нові підходи в обмеженні поширення тих або інших видів кримінальних посягань. Така інформація завжди вивчалась органами кримінальної юстиції. Без такої інформації є малорезультативною оперативно-розшукова діяльність правоохоронних структур.

З метою підняття інформаційно-аналітичної роботи органів та підрозділів Національної поліції України на якісно новий рівень у 2017 р. було утворено Управління кримінального аналізу Національної поліції України. У світлі останніх тенденцій злочинності в Україні пропонуються деякі напрями, які мають ретельно досліджуватись фахівцями зазначеного Управління з тим, щоб підвищити ефективність діяльності органів внутрішніх справ, і не тільки.

Стан злочинності. Є думка, яка у цілому підтримується багатьма кримінологами, що інформації правоохоронних органів про кількість облікованих кримінальних правопорушень (Форма 1) та чисельність виявлених правопорушників (Форма 2) не достатньо для якісного аналізу злочинності. Рівень злочинності, обрахований на підставі лише указаних, хоча достатньо об'ємних, однак невичерпних, джерел кримінологічно значущої інформації дає лише загальне уявлення про неї. Офіційні статистичні відомості про злочинність унаслідок її високої латентності можна розглядати як певну вибірку, хоча достатньо солідну, на основі якої можна здійснювати відповідні висновки щодо стану і тенденцій злочинності в Україні.

Ці відомості, без сумніву, мають доповнюватись іншими, альтернативними і більш незаангажованими джерелами інформації. Такими вважаються результати оглядів віктимізації населення, які проводяться на підставі інтерв'ю (face-to-face) або телефонних опитувань. У багатьох західних країнах світу (США, Велика Британія, Швейцарія та ін.) такі заходи здійснюються систематично раз на один-два роки. Вони у більшості випадків демонструють об'єктивнішу картину щодо стану криміногенності у державі.

Інший важливий аспект стосується методики здійснення кримінального аналізу¹. Річ у тім, що для визначення відносних показників злочинності використовуються офіційні статистичні дані, згідно з якими в Україні проживає близько 41,5 млн осіб. Насправді чисельність населення нашої держави є набагато меншою. За результатами дослідження Кабінету Міністрів України, здійсненого у

---

¹ Автор не розділяє точку зору щодо найменування такого аналізу «кримінальним». За такою логікою аналіз різних параметрів злочинності, збір тих або інших даних щодо її кількісно-якісних показників здійснюється у незаконний (кримінальний) спосіб. За будь-яких умов подібний аналіз є кримінологічним за своєю природою і сутністю. Термін «кримінальний аналіз» використовується у тезах для збереження пов'язаності їх назви із тематикою наукового заходу, до матеріалів якого вони включені.

2019 р., в Україні проживає біля 35 млн громадян. За іншими дослідженнями, розрахованими на підставі даних щодо обсягу вжитих продуктів харчування, в Україні мешкає 25–28 млн громадян.

Географія злочинності. Окремої уваги заслуговує питання територіального розподілу злочинності, рівня криміногенності певних областей та територій. Обізнаність щодо концентрації окремих правопорушень у тій чи іншій області України, окремій ОТГ (об'єднаній територіальній громаді) має братись до уваги керівництвом відповідного головного управління Національної поліції та інших правоохоронних органів при прогнозуванні злочинності та розробці місцевих програм профілактики правопорушень.

Топографія злочинності. Аналіз розподілу кримінальних правопорушень за місцем їх учинення (вулиця, парк, сквер, ринок, вокзал, берег річки, прилегла до промислових об'єктів територія та ін.) є, окрім іншого, основою для складання відповідних карт місцевої злочинності. Наразі картографування злочинності є достатньо затребуваним видом кримінологічної поінформованості населення багатьох країн світу. За його допомогою одночасно вирішується декілька задач: підвищується ефективність роботи патрульної поліції; на практиці виправдовується так звана соціально обслуговуюча функція поліції; зменшується рівень віктимізації населення; посилюється у цілому довіра громадян до правоохоронних органів.

Соціальні наслідки злочинності. Результати якісного кримінального аналізу розширюють уявлення зацікавлених суб'єктів і всього суспільства щодо «ціни» злочинності. Відомості про чисельність осіб, які потерпіли від кримінальних правопорушень, або щодо матеріальних збитків, завданих унаслідок учинення останніх, є, м'яко кажучи, загальним уявленням про негативні наслідки злочинності в Україні.

Останнім часом однією із найобговорюваних як в експертному середовищі, так й серед широкого загалу, тем є автотранспортна злочинність та супутні до неї питання: посилення відповідальності за порушення правил дорожнього руху; нові обов'язки для водіїв та пасажирів; стан дорожньо-транспортного травматизму та ін. У зв'язку із цим видається, що правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні мають піддаватись ретельному кримінальному аналізу. Його предметом мають стати відомості щодо:

а) кількості дорожньо-транспортних пригод у розрізі окремих областей і міст України – з метою визначення адміністративно-територіальних одиниць з найбільш неблагополучною ситуацією у цій сфері та для прийняття відповідних кадрових рішень;

б) чисельності осіб (водіїв, пішоходів, включаючи дітей і підлітків), які постраждали внаслідок транспортних аварій – для розуміння сучасного рівня суспільної небезпечності цього виду правопорушень та нагальності реалізації відповідної державної

політики, спрямованої на розроблення та подальшу реалізацію концепції нульової смертності на дорогах України;

в) вивчення типових причин та умов, які зумовлюють учинення автотранспортних правопорушень – для розробки відповідних запобіжних заходів;

г) розподілу водіїв та пішоходів, які допустили порушення правил дорожнього руху, на умовні категорії – для здійснення з ними індивідуальних або групових профілактичних заходів;

д) тощо.

Кримінальний аналіз може і має стосуватись й інших аспектів злочинності, включаючи правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту.

Користін Олександр Євгенович,
головний науковий співробітник ДНДІ
МВС України, доктор юридичних наук,
професор;

Свиридюк Наталія Петрівна,
заступник завідувача НДІ кримінологічних
досліджень ДНДІ МВС України, доктор
юридичних наук, професор

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному українському суспільстві достатньо активною є дискусія щодо визначення найбільш оптимальних шляхів подолання кризових явищ та створення надійного базису для проведення подальших трансформацій, пов'язаних із реалізацією євроінтеграційної стратегії нашої країни. Зокрема це стосується й правоохоронної сфери. При цьому правоохоронна діяльність переживає період значних змін не лише в оперативній тактиці, але і в організаційних структурах. Упроваджуються нові ідеї щодо скорочення злочинності та зміни стратегій короткострокової та довгострокової політики [1]. При цьому, на тлі зростаючої тенденції рівня злочинності, нездатності традиційної, реактивної моделі поліцейської діяльності справлятися з швидкими суспільними змінами, які розширили можливості організованої злочинності та проникнення злочинного середовища у систему суспільних відносин, сформувався суспільний запит і зростаючий заклик до поліції бути більш ефективною, що, у свою чергу, реалізовано у розвинених країнах впровадженням нової моделі поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою (*intelligence-led policing* – *ILP*). У «суспільстві ризику» поліція розглядається як джерело даних з управління ризиками. [2]

Не заперечуючи актуальності впровадження нової моделі поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, слід погодитися з тим, що реальність нашого часу диктує необхідність нового рівня мислення в правоохоронній діяльності, що передбачає адекватне